

Klasa 4

Historia i społeczeństwo. Wojna i wojskowość

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
I. Od falangi do legionu						
1. Wojny w starożytnej Grecji	1. Konflikty w antycznej Grecji 2. Jak były zorganizowane armie greckie? 3. Zmagania Greków z Persami 4. Wojna peloponeska	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: hoplita, falanga – omawia rolę postaci: Miltiadesa, Temistoklesa, Leonidasa – zna daty bitew: pod Maratonem (490 r. p.n.e.), w wąwozie Termopile (480 r. p.n.e.), pod Salaminą (480 r. p.n.e.) – przedstawia obowiązujące w świecie greckim zasady postępowania w trakcie wojen.	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu Związek Hellenów – omawia rolę postaci: Dariusza I Wielkiego, Kserksesa – zna daty: powstania jońskiego (499–494 r. p.n.e.), bitwy pod Platejami (479 r. p.n.e.), utworzenia Związku Morskiego (478 r. p.n.e.), wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) – przedstawia tradycje militarne <i>polis</i> spartańskiej – omawia organizację armii greckiej – prezentuje przyczyny wojen grecko-	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu Nieśmiertelni – omawia rolę postaci Cyrusa II Wielkiego – zna daty: wyprawy wojsk Dariusza I Wielkiego na Grecję (492 r. p.n.e.), wyprawy armii Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy pod Mykale (479 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg imperium perskiego, obszary objęte powstaniem jońskim i miejsca bitew stoczonych w trakcie wojen grecko-perskich	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu szyk skośny – omawia rolę postaci Epaminondasa – zna daty: bitwy u ujścia Ajgospotamoj (405 r. p.n.e.), oblężenia Aten (404 r. p.n.e.), bitwy pod Leuktrami (371 r. p.n.e.) – opisuje przebieg bitwy pod Platejami – wyjaśnia okoliczności i skutki hegemonii Aten po wojnach z Persją – przedstawia okoliczności upadku hegemonii Sparty w świecie greckim – tłumaczy, na czym	Uczeń: – ocenia na wybranych przykładach strategiczne aspekty starożytnych bitew.

			perskich i opisuje ich przebieg – wymienia czynniki decydujące o potęgę militarnej Sparty i Aten – podaje zalety i wady wykorzystywania falangi.	– opisuje sposób wykorzystywania falangi podczas walki – omawia przebieg bitew: pod Maratonem i Termopilami – opisuje przebieg wojny peloponeskiej – tłumaczy, czym była „wyprawa dziesięciu tysięcy”.	polegała przewaga szyku skośnego nad tradycyjnym ustawieniem falangi.	
2. Imperium Aleksandra Wielkiego	1. Podporządkowanie Grecji 2. Podboje Aleksandra Wielkiego 3. Strategia władcy wobec podbitych obszarów 4. Rozpad imperium Aleksandra	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu kultura hellenistyczna – omawia rolę postaci Aleksandra III Wielkiego – zna daty bitew: nad Granikiem (334 r. p.n.e.), pod Issos (333 r. p.n.e.), pod Gaugamelą (331 r. p.n.e.) – wymienia przyczyny sukcesów Aleksandra Wielkiego podczas podboju Persji.	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu diadochowie – omawia rolę postaci: Filipa II Macedońskiego, Dariusza III – zna daty: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), podboju imperium perskiego przez Aleksandra Wielkiego (334–331 r. p.n.e.), śmierci Aleksandra (323 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie miejsca najwięk-	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: hetajrowie, falanga macedońska – zna daty: zdobycia przez Filipa II Macedońskiego hegemonii w Grecji (359–336 r. p.n.e.), podboju wschodnich prowincji Persji przez Aleksandra Wielkiego (330–327 r. p.n.e.), wyprawy wojsk Aleksandra Wielkiego do Indii (327–325 r. p.n.e.), wojen diadochów	Uczeń: – omawia rolę postaci: Kassandra, Lizymacha, Ptolemeusza I Sotera, Antygona I Jednoońskiego, Seleukosa I Nikatora – opisuje przebieg i skutki bitwy pod Cheroneją, ocenia jej znaczenie – przedstawia i ocenia sposób stłumienia przez Aleksandra buntu Greków – charakteryzuje i ocenia politykę Aleksandra Wielkiego	Uczeń: – ocenia postawę Aleksandra Wielkiego w bitwie nad Granikiem – porównuje i ocenia postawy Aleksandra Wielkiego oraz Dariusza III w bitwach: pod Issos i Gaugamelą – porównuje taktyki: Aleksandra Wielkiego w bitwie pod Gaugamelą oraz Epaminondasa w starciu pod Leuktrami.

			<p>szych bitew wojsk Aleksandra z Persami</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje okoliczności sięgnięcia po hegemonię w świecie greckim przez Macedonię – omawia przebieg wyprawy armii Aleksandra Wielkiego przeciwko Persom. 	<p>(321–281 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie miejsca największych bitew wojsk Aleksandra z Persami – tłumaczy, co decydowało o zwycięstwach sił macedońskich w starciach z innymi armiami – omawia przebieg bitwy pod Issos – opisuje przebieg i skutki bitwy pod Gaugamelą – przedstawia losy imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego. 	wobec podbitych ludów.	
3. Ekspansja Rzymu w czasach republiki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak doszło do podboju Italii? 2. I wojna punicka 3. II i III wojna punicka 4. Dalsza ekspansja rzymska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu legion – omawia rolę postaci Hannibala Barkasa – zna daty: I wojny punickiej (264–241 r. p.n.e.), II wojny pu- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: ekwicy, manipuł – omawia rolę postaci Gajusza Mariusza – zna daty: zakończenia podboju Italii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu abordaż – omawia rolę postaci: Pyrrusa, Scypiona Afrykańskiego Starszego – zna daty: zdobycia Tarentu (272 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>velites</i>, <i>hastati</i>, <i>triarii</i>, szyk „żółw”, szyk manipularny – zna daty: sojuszu Rzymu z miastami łatyńskimi (493 r. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia zastosowanie w praktyce zasad: <i>Divide et impera</i>; <i>Si vis pacem, para bellum</i> – ocenia wpływ różnych formacji

	i jej skutki	<p>nickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.)</p> <p>– prezentuje przyczyny i skutki rywalizacji rzymsko-kartażyńskiej.</p>	<p>przez Rzymian (264 r. p.n.e.), bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zamą (202 r. p.n.e.)</p> <p>– wskazuje na mapie tereny zdobyte przez Rzymian w wyniku wojen punickich</p> <p>– opisuje organizację armii rzymskiej</p> <p>– porównuje uzbrojenie legionisty rzymskiego i hoplity greckiego</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Rzymianie zyskali przewagę nad Kartażyńczykami podczas walk na morzu</p> <p>– prezentuje najważniejsze etapy rzymskiej ekspansji terytorialnej w okresie republiki</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki reform wojskowych wprowadzonych przez Gajusza Mariusza</p>	<p>p.n.e.), bitwy pod Mylae (260 r. p.n.e.), bitwy koło przylądka Eknomos (256 r. p.n.e.), bitwy nad Trebbią (218 r. p.n.e.), bitwy nad Jeziorem Trazymeńskim (217 r. p.n.e.)</p> <p>– wskazuje na mapie etapy ekspansji terytorialnej Rzymu</p> <p>– omawia przyczyny i przebieg ekspansji terytorialnej Rzymu na Półwyspie Apenińskim oraz etapy podboju Italii przez Rzymian</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania floty rzymskiej i sposoby jej walki</p> <p>– opisuje przebieg i skutki wojen punickich</p> <p>– prezentuje przebieg bitwy pod Kannami i zastosowaną w jej trakcie strate-</p>	<p>p.n.e.), najazdu Gallow na Rzym (390 r. p.n.e.), zdobycia przez Rzymian Nowej Kartaginy w Hiszpanii (209 r. p.n.e.)</p> <p>– wskazuje na mapie szlak wojsk kartażyńskich podczas II wojny punickiej</p> <p>– tłumaczy zależność między pozycją społeczną i majątkową obywateli rzymskich a rodzajem ich służby w armii</p> <p>– omawia rodzaje szyków w armii rzymskiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie rzymskich zasad: <i>Divide et impera; Si vis pacem, para bellum.</i></p>	<p>zbrojnych na przebieg bitew na przykładzie starcia pod Kannami.</p>
--	--------------	---	---	---	---	--

			– omawia zmiany zachodzące w armii rzymskiej w okresie republiki.	gię Kartagińczyków – przybliży przebieg bitwy pod Zamą i zastosowaną w jej trakcie strategię Rzymian.		
4. Juliusz Cezar i Imperium Rzymskie	1. Kryzys republiki i podbój Galii 2. Wojny domowe u schyłku republiki 3. Idea <i>pax Romana</i> i jej znaczenie	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu gladiator – omawia rolę postaci: Juliusza Cezara, Spartakusa, Oktawiana Augusta – zna daty: zawiązania I triumwiratu (60 r. p.n.e.), powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), zawiązania II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – przedstawia rolę gladiatorów w starożytnym Rzymie – omawia okoliczności przejścia władzy w Rzymie przez Juliusza Cezara – tłumaczy, dlaczego wojska Juliusza Ce-	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: triumwirat, „pokój rzymski” (<i>pax Romana</i>), limes – omawia rolę postaci: Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza – zna daty: wojny galijskiej (58–51 r. p.n.e.), wojny Cezara z Pompejuszem (49–45 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalos (48 r. p.n.e.), zabójstwa Cezara (44 r. p.n.e.), ogłoszenia „pokoju rzymskiego” (27 r. p.n.e.) – przedstawia przebieg i skutki wojny galijskiej – wyjaśnia, jakie	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu liktor – omawia rolę postaci: Lucjusza Kornelisz Sulii, Marka Krassusa, Wercyngetoryksa, Kleopatry VII, Lepidusa, Marka Aureliusza, Trajana, Hadriana – zna daty: dyktatury Sulii (82–79 r. p.n.e.), powstania Wercyngetoryksa (53–52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.), wojny Oktawiana z Markiem Antoniuszem (32–31 r. p.n.e.) – tłumaczy, w jakich	Uczeń: – zna daty: ostatecznego podboju Galii przez wojska Cezara (51 r. p.n.e.), wkroczenia armii Cezara do Italii (49 r. p.n.e.), bitwy pod Dyrrachium (48 r. p.n.e.) – omawia strategię Juliusza Cezara wykorzystaną w trakcie oblężenia Alezji – wyjaśnia wpływ zmian wprowadzonych w armii rzymskiej w I i II w. n.e. na życie społeczne w państwie.	Uczeń: – ocenia polityczne oraz militarne skutki rywalizacji wybitnych wodzów na przykładzie Juliusza Cezara i Gnejusza Pompejusza – ocenia strategię bitewną Juliusza Cezara na wybranych przykładach.

		zara odnosiły zwycięstwa w starciach z mającymi nad nimi przewagę liczebną siłami przeciwników.	korzyści i straty przynosiła surowa dyscyplina wprowadzona w legionach rzymskich – tłumaczy, na czym polegała idea <i>pax Romana</i> , wymienia skutki jej wprowadzenia w Imperium Rzymskim.	okolicznościach Lucjusz Korneliusz Sulla wprowadził w Rzymie dyktaturę – omawia przebieg wojny między Juliuszem Cezarem a Pompejuszem – przedstawia taktykę wykorzystaną przez Juliusza Cezara w trakcie bitwy pod Farsalos – prezentuje zmiany, które wprowadzono w armii rzymskiej w I i II w. n.e. – wyjaśnia rolę rzymskiego limesu w podziale starożytnego świata na „cywilizowany” i „barbarzyński”.		
II. Czasy rycerskie						
1. Od drużyny książęcej do rycerstwa	1. Europa Zachodnia na początku średniowiecza 2. Armia Franków	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: rycerstwo, drużyna – omawia rolę postaci: Mieszka I, Ka-	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: pancerni, pospolite ruszenie – omawia rolę postaci Karola Młota	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: tarczownicy, legendy arturiańskie – przedstawia przy-	Uczeń: – opisuje proces rezygnacji z drużyny książęcej na ziemiach polskich w średniowieczu	Uczeń: – ocenia walory militarne drużyny książęcej w państwie piastowskim.

	<p>3. Drużyny książęce w Polsce</p> <p>4. Początki rycerstwa w Europie Zachodniej i Polsce</p>	<p>rola Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy pod Cedynią (972 r.) – przedstawia organizację wojsk w państwie piastowskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy pod Poitiers (732 r.) – przedstawia znaczenie bitwy pod Poitiers – opisuje zmiany wprowadzone w armii frankijskiej w czasach panowania Karola Wielkiego – prezentuje rolę, organizację i sposób finansowania drużyny Mieszka I – omawia przebieg i znaczenie bitwy pod Cedynią – tłumaczy, dlaczego władcy zrezygnowali ze stałych drużyn i nadawali ziemię w zamian za służbę wojskową. 	<p>czyny i przejawy upadku znaczenia armii rzymskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia sytuację militarną w Europie Zachodniej na początku średniowiecza – prezentuje organizację i sposób walki armii Franków – opisuje relacje między władcami piastowskimi a drużynnikami – wymienia wady i zalety rezygnacji władców ze stałych drużyn na rzecz nadawania ziemi w zamian za służbę wojskową – omawia proces kształtowania się rycerstwa i znaczenie tego nowego stanu w monarchii polskiej – przytacza legendy arturiańskie. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady wpływu symboliki przekazów arturiańskich na średniowieczne legendy polskie – przedstawia związek pomiędzy wprowadzeniem systemu lennego a zmianami w organizacji średniowiecznych armii. 	
--	--	--	--	--	--	--

<p>2. Etos rycerski</p>	<p>1. Kształtowanie się rycerstwa 2. Wyprawy krzyżowe i zakony rycerskie 3. Herby i turnieje 4. Rycerstwo w kulturze</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: herb, turniej, kultura rycerska – zna daty: I wyprawy krzyżowej (1096–1099 r.), IV wyprawy krzyżowej (1202–1204 r.), zdobycia Akki przez wojska tureckie (1291 r.) – wyszczególnia elementy obyczajowości rycerskiej – wymienia cnoty rycerskie.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: etos rycerski, zakon rycerski – omawia rolę postaci Urbana II – zna daty: zdobycia Jerozolimy i utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), utworzenia zakonu krzyżackiego (1191 r.), upadku cesarstwa łacińskiego (1261 r.) – wymienia cechy charakterystyczne etosu rycerskiego – analizuje elementy obyczajowości rycerskiej w średniowieczu – tłumaczy, jaką rolę odgrywały w średniowieczu zamki rycerskie.</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Gotfryda z Bouillon, Saladyna – zna daty: wezwania chrześcijan przez Urbana II do rozpoczęcia krucjat (1095 r.), II wyprawy krzyżowej (1147–1149 r.), III wyprawy krzyżowej (1189–1192 r.), V wyprawy krzyżowej (1217–1221 r.), VI wyprawy krzyżowej (1248–1254 r.), VII wyprawy krzyżowej (1270 r.) – przedstawia proces kształtowania się rycerstwa – podaje przykłady nieprzestrzegania etosu rycerskiego w średniowieczu – prezentuje etapy i skutki wypraw krzyżowych – analizuje zmiany uzbrojenia rycerstwa</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Konrada III, Ludwika VII, Fryderyka Barbarossy, Filipa II Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Baldwina I, Fryderyka II Hohenstaufa, Ludwika IX Świętego – przedstawia i ocenia znaczenie wypraw krzyżowych dla Europy – porównuje turniejowe i bitewne wyposażenie rycerzy.</p>	<p>Uczeń: – ocenia wpływ wypraw krzyżowych na kształtowanie się rycerstwa europejskiego – omawia i ocenia wpływ średniowiecznego etosu rycerskiego na obyczajowość i kulturę w następujących epokach.</p>
--------------------------------	--	---	---	---	--	---

				w średniowieczu.		
3. Wojny sprawiedliwe i niesprawiedliwe	<p>1. Początki polskiego rycerstwa</p> <p>2. Konflikt z zakonem krzyżackim</p> <p>3. Sobór w Konstancji</p> <p>4. Klęska zakonu krzyżackiego</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Konrada Mazowieckiego – zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 lipca 1410 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), hołdu pruskiego (1525 r.) – opisuje okoliczności sprowadzenia Krzyżaków do Polski. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: wojna sprawiedliwa, wojna niesprawiedliwa – omawia rolę postaci: Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta I Starożytnego, Albrechta Hohenzollerna – zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308–1309 r.), bitwy pod Płowcami (1331 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), I pokoju toruńskiego (1411 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-krzyżackich toczonych w czasach pa- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Zawiszy Czarnego z Garbowa, Pawła Włodkowica – zna daty: soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania antykrzyżackiego w Prusach (1454 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), ostatniej wojny z Krzyżakami (1519–1521 r.) – wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polsko-litewskich i krzyżackich w czasie wielkiej wojny z zakonem oraz zmiany terytorialne będące następstwami zawarcia I pokoju toruńskiego – przedstawia proces kształtowania się średniowiecznego rycerstwa polskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę utworzenia Związku Pruskiego (1440 r.) – wyjaśnia znaczenie poglądów religijnych i politycznych dla definiowania wojen: sprawiedliwych i niesprawiedliwych w średniowieczu – ocenia, czy wojna może być sprawiedliwa, i uzasadnia swoją opinię. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia poglądy Pawła Włodkowica na temat przyczyn i sposobu prowadzenia wojen – ocenia znaczenie dla sporu polsko-krzyżackiego: bitwy pod Płowcami, bitwy pod Grunwaldem, wystąpienia Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji.

			<p>nowania ostatnich Piastów</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – podaje okoliczności sekularyzacji zakonu krzyżackiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – przybliży postawy postów polskich w trakcie soboru w Konstancji – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojny trzynastoletniej. 		
<p>4. Koniec epoki rycerstwa</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wojna stu-letnia 2. Zmierzch rycerstwa 3. Początki broni palnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojny stu-letniej (1337–1453 r.), zdobycia Konstantynopola przez Turków (1453 r.) – omawia przyczyny i skutki wojny stu-letniej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa – zna daty bitew: pod Crécy (1346 r.), pod Azincourt (1415 r.) – wyjaśnia, dlaczego bitwy: pod Crécy i Azincourt oznaczały koniec epoki rycerstwa – przedstawia wpływ Joanny d’Arc na przebieg wojny stu-letniej – wskazuje okoliczności wprowadzenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Filipa VI, Edwarda III, Karola VII, Zygmunta Luksemburskiego, Jana Žižki – zna daty: spalenia Joanny d’Arc na stosie (1431 r.), utworzenia Konfederacji Szwajcarskiej (1291 r.), bitwy pod Lipanami (1434 r.) – charakteryzuje technikę wojenną stosowaną przez wojska husyckie – wyjaśnia, jakie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Arnolda von Winkelrieda – zna daty: bitwy pod Morgarten (1315 r.), bitwy pod Dornbach (1499 r.), odsieczy Pragi przez wojska Jana Žižki (1420 r.) – przedstawia przebieg wojen Szwajcarów o zachowanie suwerenności i wpływ tych konfliktów na sposób prowadzenia działań wojennych w nowo- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia militarne skutki zastosowania broni palnej.

			<p>broni palnej – prezentuje zmiany organizacji armii europejskich w XV w.</p>	<p>znaczenie miało wykorzystywanie przez husytów wozów bojowych – przedstawia sposoby zastosowania broni palnej podczas prowadzenia działań wojennych w XV w.</p>	<p>żytnej Europie – wyjaśnia, na czym polega symbolika postaci Winkelrieda.</p>	
III. Wojny religijne i dynastyczne						
1. Wojny religijne w XVI wieku	<p>1. Reformacja i początki konfliktów religijnych 2. Wojny włoskie 3. Konflikty religijne we Francji 4. Klęska Wielkiej Armady</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu wojna religijna – omawia rolę postaci Marcina Lutra – zna daty: wystąpienia Marcina Lutra (1517 r.), pokoju w Augsburgu (1555 r.), tzw. nocy św. Bartłomieja (1572 r.), wydania <i>Edyktu nantejskiego</i> (1598 r.) – podaje przyczyny i skutki konfliktów religijnych w Europie.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. noc św. Bartłomieja, Wielka Armada – omawia rolę postaci: Thomasa Münzera, Katarzyny Medycejskiej, Henryka de Burbon, Elżbiety I – zna daty: powstania chłopskiego w Niemczech (1524–1525 r.), bitwy pod Frankenhäusen (1525 r.), klęski Wielkiej Armady (1588 r.) – tłumaczy, w jaki</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: Związek Szmalkaldzki, <i>Sacco di Roma</i> – omawia rolę postaci: Karola V, Karola VIII, Ludwika XII, Franciszka I, Francisca Drake’a – zna daty: sejmu w Spirze (1529 r.), utworzenia Związku Szmalkaldzkiego (1531 r.), bitwy pod Pawią (1525 r.), <i>Sacco di Roma</i> (1527 r.), tzw. wojny trzech Henryków (1574–1589 r.)</p>	<p>Uczeń: – zna daty: wojen szmalkaldzkich (1546–1552 r.), wyprawy wojsk Karola VIII do Włoch (1494 r.), wyprawy sił Ludwika XII do Włoch (1499 r.), bitwy pod Marignano (1515 r.), pokoju w Cateau-Cambrésis (1559 r.), wydania edyktu tolerancyjnego w Saint-Germain-en-Laye (1562 r.), wojny między hugenotami a katolikami we Francji (1562–1594 r.), pokoju w Saint-</p>	<p>Uczeń: – ocenia, czy postanowienia <i>Edyktu nantejskiego</i> mogły stanowić podstawę pokojowego współistnienia protestantów i katolików – ocenia, czy reformacja musiała oznaczać wciążęgnięcie państw europejskich w konflikty o podłożu religijnym.</p>

			<p>sposób reformacja wpłynęła na radykalizację nastrojów społecznych w Niemczech</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojny chłopskiej w Niemczech – wskazuje wady i zalety prowadzenia działań wojennych z pomocą wojsk zaciężnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg i skutki wojen religijnych w Niemczech – tłumaczy, jaką rolę odegrało użycie broni palnej w trakcie bitwy pod Pawią – podaje skutki polityczne <i>Sacco di Roma</i> – wymienia przyczyny sukcesów i klęsk armii francuskiej w czasie wojen włoskich – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki rywalizacji angielsko-hiszpańskiej. 	<p>Germain-en-Laye (1570 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje przyczyny, przebieg i skutki wojen włoskich – omawia wpływ wojen włoskich na sposób prowadzenia konfliktów zbrojnych w epoce nowożytnej – opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojen religijnych we Francji. 	
2. Europa w XVII wieku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konflikt w Niderlandach 2. Wybuch wojny trzydziestoletniej 3. Wojna w Rzeszy 4. Zakończenie wojny trzy- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty wojny trzydziestoletniej (1618–1648 r.) – wymienia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. defenestracja praska, Armia Nowego Wzoru – omawia rolę postaci: Gustawa II Adolfa, Olivera 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu tzw. pacyfikacja gandawska – omawia rolę postaci: Wilhelma Orańskiego, Fryderyka V, Ferdynanda Habsburga, Chry- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Filipa II, Gábor Bethlena – zna daty: unii w Arras (1579 r.), najeżdzu wojsk Gábor Bethlena na Wiedeń (1619 r.), oblężenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne i społeczne skutki wojny trzydziestoletniej.

	<p>dziesiętniej 5. Jak walczo- no w XVII wie- ku 6. Wzrost po- tęgi Francji</p>		<p>Cromwella, Arman- da Jeana du Plessis de Richelieu, Ludwi- ka XIV – zna daty: tzw. II defenestracji pra- skiej (1618 r.), bitwy pod Białą Górą (1620 r.), bitwy pod Lützen (1632 r.), pokoju westfalskiego (1648 r.) – wskazuje na mapie obszary krajów za- angażowanych w wojnę trzydziesto- letnią – przedstawia spo- soby prowadzenia walk w XVII w. – wymienia nazwy formacji zbrojnych walczących w XVII w. – prezentuje zna- czenie fortyfikacji dla prowadzenia działań wojennych w XVII w.</p>	<p>stiana IV, Albrechta von Wallensteina – zna daty: wybuchu antyhisz- pańskiego powstania w Niderlandach (1566 r.), zawarcia tzw. pacyfikacji gan- dawskiej (1576 r.), wkroczenia wojsk duńskich do Rzeszy (1625 r.), bitwy pod Rocroi (1643 r.), od- wołania <i>Edyktu nan- tejskiego</i> (1685 r.) – przedstawia przy- czyny, przebieg i skutki konfliktu w Niderlandach – wymienia i charak- teryzuje okresy woj- ny trzydziestoletniej – tłumaczy, dlaczego zwycięstwo Szwe- dów pod Lützen można określić jako pyrrusowe – omawia przyczyny i skutki odwołania <i>Edyktu nantejskiego</i></p>	<p>Magdeburga (1631 r.), bitwy pod Nör- dlingen (1634 r.), upadku La Rochelle (1628 r.) – wyjaśnia, na czym polegała przewaga żołnierzy Armii No- wego Wzoru nad innymi wojskami zaciężnymi – tłumaczy, dlaczego wojna trzydziesto- letnia trwała tak długo i czemu anga- żowali się w nią władcy kolejnych państw sąsiadują- cych z Rzeszą.</p>	
--	---	--	---	---	--	--

				we Francji – określa wady i zalety sposobów zaopatrywania wojsk w XVII w.		
3. Armia polska za pierwszych królów elekcyjnych	1. Armia polsko-litewska w XVI wieku 2. Wojny o Inflanty 3. Wojny ze Szwedami 4. Wojny z Rosją i Turcją na początku XVII wieku	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu husaria – omawia rolę postaci: Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Żółkiewskiego – zna daty bitew: pod Kircholmem (1605 r.), pod Kłuszynem (1610 r.), pod Cecorą (1620 r.), pod Chocimiem (1621 r.) – wymienia cechy charakterystyczne armii polsko-litewskiej w XVI w.	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: wojsko kwarciane, piechota wybraniecka – omawia rolę postaci Stefana Batorygo – zna daty: wojny z Moskwą o Inflanty (1577–1582 r.), rozejmu w Jamie Zapolskim (1582 r.), wojny z Rosją (1609–1619 r.), rozejmu w Dywilinie (1619 r.) – wskazuje na mapie tereny, których przynależność budziła spory pomiędzy Rzeczpospolitą a Szwecją – określa cechy charakterystyczne armii polsko-litewskiej w	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: obrona potoczna, rota, lisowczycy, koncerz – omawia rolę postaci Aleksandra Lisowskiego – zna daty: utworzenia piechoty wybranieckiej (1578 r.), wyprawy połockiej (1579 r.), wyprawy na Wielkie Łuki (1580 r.), wyprawy pskowskiej (1581–1582 r.), inwazji wojsk szwedzkich na Inflanty (1604 r.), wyprawy sił Dymitra Samozwańca na Moskwę (1604 r.), zdobycia Smoleńska (1611 r.) – wskazuje na mapie	Uczeń: – zna datę przyłączenia Estonii do Rzeczypospolitej (1600 r.) – wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy wojskami kozackimi a lisowczykami – określa skuteczność armii polsko-litewskiej w XVI w. – ocenia, czy śmierć Jana Karola Chodkiewicza w trakcie walk pod Chocimiem miała wpływ na postawy żołnierzy polskich.	Uczeń: – ocenia działalność i skuteczność lisowczyków jako wojska najemnego – ocenia wartość bojową husarii – ocenia skuteczność wybitnych wodzów podczas wielkich bitew z pierwszej połowy XVII w.

			<p>XVI w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia reformy wojskowe wprowadzone przez Stefana Batorego – omawia strategię Jana Karola Chodkiewicza wykorzystaną w trakcie bitwy pod Kircholmem – analizuje strategię Stanisława Żółkiewskiego wykorzystaną w trakcie bitwy pod Kłuszynem – prezentuje uzbrojenie i sposób walki husarii. 	<p> kierunki wypraw wojsk Stefana Batorego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny o Inflanty toczonej w czasach panowania Stefana Batorego – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-szwedzkich, polsko-rosyjskich oraz polsko-tureckich, które toczono na przełomie XVI i XVII w. 		
4. Od potęgi do kryzysu Rzeczypospolitej	<ol style="list-style-type: none"> 1. W walce z Gustawem Adolfem 2. Kozacy 3. Reformy armii polskiej w drugiej połowie XVII wieku 4. Potop szwedzki 5. Schyłek pol- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Bohdana Chmielnickiego, Władysława IV, Jana Kazimierza, Jana III Sobieskiego – zna daty: bitwy pod Oliwą (1627 r.), bitwy pod Trzcianą (1629 r.), wybuchu powstania Chmiel- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu rejestr kozacki – omawia rolę postaci: Gustawa II Adolfa, Karola X Gustawa, Stefana Czarnieckiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego – zna daty: zajęcia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: autorament, wojsko komputerowe – omawia rolę postaci: Jeremiego Wiśniowieckiego, Janusza Radziwiłła, Fryderyka Wilhelma, Jerzego II Rakocznego – zna daty: wojny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci Arendta Dickmanna – zna daty: utworzenia rejestru kozackiego (1572 r.), bitwy pod Walmoją (1626 r.), kapitulacji wojsk polskich pod Ujściem i w Kiejdanach (1655 r.), oblę- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy Rzeczpospolita w XVII w. potrzebowała silnej i dużej floty – ocenia, czy decyzja Jana III Sobieskiego dotycząca zaangażowania się w działania wojenne przeciwko Tur-

	<p>skiej potęgi militarnej</p>	<p>nickiego (1648 r.), bitwy pod Chociem (1673 r.), bitwy pod Wiedniem (1683 r.) – wymienia przyczyny sukcesów i porażek Szwedów w wojnach z Rzeczpospolitą.</p>	<p>Pomorza Gdańskiego przez Szwedów (1626–1629 r.), rozejmu w Starym Targu (1629 r.), bitwy nad Żółtymi Wodami (1648 r.), bitwy pod Korsuniem (1648 r.), bitwy pod Beresteczkiem (1651 r.), ugody w Perejasławiu (1654 r.), oblężenia Jasnej Góry (1655 r.), bitwy pod Warką (1656 r.), pokoju w Oliwie (1660 r.), pokoju w Andruszowie (1667 r.), traktatu w Buczaczu (1672 r.), pokoju w Karłowicach (1699 r.) – tłumaczy, co było podstawą siły bojowej Kozaków i jak wykorzystywali ją oni w praktyce – omawia reformy wprowadzone w armii polskiej w dru-</p>	<p>polsko-szwedzkiej (1621–1622 r.), oblężenia Zbaraża (1649 r.), bitwy pod Batohem (1652 r.), konfederacji tyszowieckiej (1655 r.), bitwy pod Warszawą (1656 r.), zerwania związków lennych Brandenburgii z Polską (1656 r.), układu w Radnot (1656 r.), wojny Rzeczypospolitej z Turcją (1672–1676 r.), traktatu w Żurawnie (1676 r.) – opisuje przebieg i skutki wojen polsko-szwedzkich toczonych w pierwszej połowie XVII w. – prezentuje przebieg i skutki potopu szwedzkiego – przedstawia przebieg i skutki wojen polsko-tureckich toczonych w drugiej połowie XVII w.</p>	<p>żenia Koldyngi (1658 r.) – przedstawia wpływ sytuacji finansowej Rzeczypospolitej na wyniki zmagania jej armii.</p>	<p>cji i rozpoczęcia odsieczy wiedeńskiej była słuszna.</p>
--	--------------------------------	---	--	---	---	---

			giej połowie XVII w.	– omawia strategię wykorzystaną przez Jana III Sobieskiego w trakcie bitwy pod Wiedniem.		
5. Upadek Rzeczypospolitej	<p>1. Konfederacja barska</p> <p>2. Reformy wojska w XVIII wieku</p> <p>3. Wojna w obronie <i>Konstytucji 3 maja</i></p> <p>4. Powstanie kościuszkowskie</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu kosynierzy</p> <p>– omawia rolę postaci: Stanisława Augusta Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki</p> <p>– zna daty: konfederacji barskiej (1768–1772 r.), I rozbioru Polski (1772 r.), Sejmu Wielkiego (1788–1792 r.), zawiązania konfederacji targowickiej (1792 r.), II rozbioru Polski (1793 r.), powstania kościuszkowskiego (1794 r.), III rozbioru Polski (1795 r.)</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki powstania kościusz-</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: konfederacja barska, Sejm Niemy, naczelnik powstania, rzeź Pragi</p> <p>– omawia rolę postaci: Kazimierza Pułaskiego, Jana Henryka Dąbrowskiego</p> <p>– zna daty: utworzenia Szkoły Rycerskiej (1765 r.), bitwy pod Zieleńcami (18 czerwca 1792 r.), przysięgi Tadeusza Kościuszki w Krakowie (24 marca 1794 r.), bitwy pod Racławicami (4 kwietnia 1794 r.), bitwy pod Szczekocinami (6 czerwca 1794 r.),</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: Sejmu Niemego (1717 r.), utworzenia Generalności (1769 r.), ogłoszenia detronizacji Stanisława Augusta Poniatowskiego (1770 r.), reformy wojska uchwalonej przez Sejm Wielki (1789 r.), bitwy pod Dubienką (18 lipca 1792 r.)</p> <p>– omawia przebieg działań politycznych i walk prowadzonych przez konfederatów barskich</p> <p>– określa przyczyny, przebieg i skutki wojny w obronie <i>Konstytucji 3 maja</i></p> <p>– przedstawia strategię wykorzystaną</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Polacy brali udział w wojnie o niepodległość USA</p> <p>– wymienia różnice pomiędzy konfederacją barską a powstaniem kościuszkowskim</p> <p>– porównuje przyczyny klęski konfederacji barskiej i powstania kościuszkowskiego.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia wkład militarny Polaków w walkę o zachowanie niepodległości</p> <p>– ocenia kierunek, w jakim zmierzały reformy wojska Rzeczypospolitej w XVIII w.</p>

		kowskiego.	<p>bitwy pod Maciejowicami (10 października 1794 r.), rzezi Pragi (4 listopada 1794 r.)</p> <p>– tłumaczy, w jakich okolicznościach zawiązano konfederację barską</p> <p>– przedstawia reformy wojska przeprowadzone w XVIII w.</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie miało ustanowienie Orderu Virtuti Militari</p> <p>– prezentuje przebieg powstania kościuszkowskiego.</p>	<p>przez Tadeusza Kościuszkę w trakcie bitwy pod Racławicami</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego udział kosynierów w bitwie racławickiej był możliwy i wyjątkowo ważny</p> <p>– tłumaczy cel przeprowadzonej przez Rosjan rzezi mieszkańców Pragi.</p>		
IV. Wojny wieku XIX						
1. Epoka napoleońska	<p>1. Rewolucja francuska i jej wpływ na przemiany w wojsku</p> <p>2. Początki kariery Napoleona Bonaparte</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci Napoleona Bonaparte</p> <p>– zna daty: wybuchu rewolucji francuskiej (1789 r.), bitwy pod Austerlitz (1805 r.), wyprawy armii Na-</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu tzw. 100 dni Napoleona</p> <p>– omawia rolę postaci Aleksandra I</p> <p>– zna daty: koronacji cesarskiej Napoleona (1804 r.), bitwy</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. bitwa trzech cesarzy, tzw. bitwa narodów</p> <p>– omawia rolę postaci: Franciszka I, Horatia Nelsona, Michaiła Kutuzowa,</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: taktyka linearna, taktyka kolumnowo-tyralierska</p> <p>– omawia rolę postaci: Louisa Nicola Davouta, Michela</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia talent militarny Napoleona.</p>

	<p>3. Wielkie zwycięstwa Napoleona</p> <p>4. Wyprawa na Moskwę</p> <p>5. Upadek cesarza Francuzów</p> <p>6. Armie w epoce napoleońskiej</p>	<p>poleona na Rosję (1812 r.)</p> <p>– podaje przyczyny i skutki klęski wojsk Napoleona w Rosji.</p>	<p>pod Borodino (1812 r.), bitwy pod Lipskiem (1813 r.), abdykacji Napoleona (1814 r.), bitwy pod Waterloo (1815 r.)</p> <p>– przedstawia wpływ rewolucji francuskiej na przemiany w wojsku</p> <p>– wymienia bitwy, które miały przełomowe znaczenie w kampaniach napoleońskich</p> <p>– charakteryzuje rodzaje wojsk tworzących armię Napoleona</p> <p>– prezentuje przebieg i skutki wyprawy sił Napoleona na Moskwę.</p>	<p>Arthura Wellesleya</p> <p>– zna daty: objęcia przez Napoleona dowództwa nad Armią Włoch (1796 r.), wyprawy wojsk Napoleona do Egiptu (1798 r.), bitwy pod piramidami (1798 r.), bitwy pod Abukirem (1799 r.), bitwy pod Marengo (1800 r.), bitwy pod Frydlandem (1807 r.), bitwy pod Jeną (1806 r.), bitwy pod Auerstädt (1806 r.), bitwy pod Trafalgiem (1805 r.), bitwy pod Wagram (1809 r.)</p> <p>– omawia początki kariery Napoleona Bonapartego</p> <p>– wymienia czynniki, które zadecydowały o zwycięstwie Francuzów w wojnie z siłami I koalicji</p> <p>– przedstawia prze-</p>	<p>Neya</p> <p>– zna daty: I koalicji antyfrancuskiej (1792–1797 r.), utworzenia armii narodowej we Francji (1793 r.), zdobycia przez siły Napoleona Tulonu (1793 r.), II koalicji antyfrancuskiej (1799–1802 r.), pokoju w Amiens (1802 r.), wybuchu wojny francusko-angielskiej (1803 r.), III koalicji antyfrancuskiej (1805 r.), IV koalicji antyfrancuskiej (1806–1807 r.), bitwy pod Ławą Pruską (1807 r.), V koalicji antyfrancuskiej (1808–1809 r.), VI koalicji antyfrancuskiej (1812–1814 r.), VII koalicji antyfrancuskiej (1815 r.)</p> <p>– wyjaśnia, czym różniła się kampania</p>	
--	---	--	--	---	--	--

				<p>bieg kampanii napoleońskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje strategię wykorzystaną przez Arthura Wellesleya w trakcie bitwy pod Waterloo – określa okoliczności upadku Napoleona. 	rosyjska od poprzednich wojen toczonych przez armię Napoleona.	
<p>2. „Czarna i biała legenda” Napoleona</p>	<p>1. Stosunek Napoleona do podbitej ludności</p> <p>2. Polityka francuska wobec Hiszpanii</p> <p>3. Księstwo Warszawskie</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę utworzenia Księstwa Warszawskiego (1807 r.) – przedstawia okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kodeks Napoleona</i>, blokada kontynentalna – omawia rolę postaci Józefa Ponia-towskiego – zna daty: pokoju w Tylży (1807 r.), wojny z Austrią (1809 r.), wysłania legionistów polskich na Santo Domingo (1801–1802 r.) – wskazuje na mapie obszary państw zależnych od Francji w czasach rządów Napoleona 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu tzw. II wojna polska – omawia rolę postaci: Józefa Bonapartego, Józefa Zajączka – zna daty: blokady kontynentalnej (1806–1810 r.), wybuchu powstania w Wielkopolsce (1806 r.) – prezentuje politykę francuską w Hiszpanii – przedstawia słabości i zalety Księstwa Warszawskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: traktatu w Fontainebleau (1807 r.), usunięcia Francuzów z Hiszpanii (1813 r.) – przedstawia stosunek różnych narodów europejskich do Napoleona – wyjaśnia różnice pomiędzy ocenami Napoleona w Polsce i w innych państwach europejskich. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek Napoleona do podbitej ludności – ocenia stosunek Napoleona do Polaków – ocenia, czy opowiedzenie się po stronie Napoleona przyniosło Polakom korzyści.

			<p>– przedstawia stosunek Napoleona do podbitej ludności</p> <p>– opisuje wkład militarny Polaków w kampanie armii Napoleona.</p>	<p>– analizuje „czarną i białą legendę” Napoleona.</p>		
<p>3. Od kongresu wiedeńskiego do <i>pax Britannica</i></p>	<p>1. Nowy ład w Europie</p> <p>2. Rewolucje w pierwszej połowie XIX wieku</p> <p>3. Wojna krymska i kongres berliński</p> <p>4. Konflikty kolonialne</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu kongres wiedeński</p> <p>– zna daty obrad kongresu wiedeńskiego (1814–1815 r.)</p> <p>– wymienia postanowienia polityczne i terytorialne uczestników kongresu wiedeńskiego.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Święte Przymierze, <i>pax Britannica</i>, Wiosna Ludów, wojna krymska, kongres berliński</p> <p>– omawia rolę postaci: Aleksandra I, Wiktorii I, Aleksandra II</p> <p>– zna daty: utworzenia Świętego Przymierza (1815 r.), wybuchu powstania listopadowego (1830 r.), Wiosny Ludów (1848–1849 r.), wojny krymskiej (1853–1856 r.), kongresu berlińskiego (1878 r.)</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: epoka wiktoriańska, rządy reakcji, tzw. sojusz trzech cesarzy, powstanie sipajów, wojny burskie, tzw. powstanie bokserów</p> <p>– omawia rolę postaci: Mikołaja I, Giuseppe Mazziniego, Józefa Bema</p> <p>– zna daty: rewolucji we Francji i w Belgii (1830 r.), powstania sipajów (1857–1859 r.), zawarcia tzw. sojuszu trzech cesarzy (1873 r.), I wojny burskiej (1880–1881 r.), tzw. powstania bokserów (1899 r.),</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: podboju Algierii (1830–1847 r.), powstań we Włoszech (1831 r.), I wojny opiumowej (1839–1842 r.), oblężenia Sewastopola (1854–1855 r.), wojny rosyjsko-tureckiej (1877–1878 r.), pokoju w San Stefano (1878 r.), dwuprzymierza Niemiec i Austro-Węgier (1879 r.), wojny Brytyjczyków z Zulusami (1879 r.), I wojny włosko-etiopskiej (1887–1889 r.), II wojny włosko-etiopskiej (1895–1896 r.), bi-</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– ocenia wpływ postanowień uczestników kongresu berlińskiego na ład europejski</p> <p>– ocenia politykę Wielkiej Brytanii w XIX i na początku XX w.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego – tłumaczy, komu służyły, a kogo ograniczały postanowienia uczestników kongresów: wiedeńskiego i berlińskiego – przedstawia rolę, jaką miało odgrywać Świąte Przymierze – wyjaśnia, na czym polegał <i>pax Britannica</i> – określa przyczyny rywalizacji rosyjsko-tureckiej – prezentuje postanowienia uczestników kongresu berlińskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> II wojny burskiej (1899–1902 r.) – wyjaśnia, co leżało u podstaw potęgi Wielkiej Brytanii – określa przyczyny, przebieg i skutki rewolucji europejskich z pierwszej połowy XIX w. – wymienia rewolucje z pierwszej połowy XIX w. – tłumaczy, dlaczego władcy państw Europy Zachodniej ingerowali w konflikt rosyjsko-turecki – omawia przebieg i skutki wojny krymskiej – wymienia konflikty kolonialne, w które była zaangażowana Wielka Brytania – wyjaśnia, dlaczego państwa europejskie angażowały się w konflikty kolonialne – przedstawia korzy- 	<ul style="list-style-type: none"> ty pod Aduą (1896 r.) – opisuje przebieg działań zbrojnych w trakcie wojny rosyjsko-tureckiej (1877–1878 r.) – omawia konflikty kolonialne w Afryce – przedstawia konflikty kolonialne w Azji – prezentuje ekspansję kolonialną Francji, Niemiec i Włoch. 	
--	--	--	--	--	---	--

				ści, jakie polityka kolonialna przynosiła mocarstwom europejskim.		
4. Przemiany w wojskowości w XIX wieku	<p>1. Armie narodowe</p> <p>2. Wynalazki i nowa broń</p> <p>3. Wojny we Włoszech i powstanie Czerwonego Krzyża</p> <p>4. Wojna francusko-niemiecka</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu Czerwony Krzyż</p> <p>– zna daty: Wiosny Ludów we Włoszech (1848–1849 r.), utworzenia Królestwa Włoch (1861 r.), proklamowania powstania II Rzeszy (18 stycznia 1871 r.)</p> <p>– wymienia wady i zalety wprowadzenia armii narodowych z poboru.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci: Giuseppe Garibaldi, Napoleona III, Ottona von Bismarcka</p> <p>– zna daty: bitwy pod Solferino (1859 r.), wojny francusko-pruskiej (1870–1871 r.), pokoju we Frankfurcie nad Menem (1871 r.)</p> <p>– podaje cechy charakterystyczne i skutki powstania armii narodowych</p> <p>– wymienia nowe rodzaje broni i wynalazki służące jej udoskonaleniu</p> <p>– przedstawia okoliczności utworzenia Czerwonego Krzyża.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci Jeana Henriego Dunanta</p> <p>– zna daty: skonstruowania karabinu iglicowego (1836 r.), skonstruowania karabinu maszynowego (1884 r.), I bitwy pod Custozą (1848 r.), wojny francusko-austriackiej (1859 r.), wyprawy „czerwonych koszul” (1860 r.), wojny włosko-prusko-austriackiej (1866 r.), II bitwy pod Custozą (1866 r.), bitwy pod Sedanem (1870 r.)</p> <p>– wyjaśnia wpływ rozwoju techniki na sposób prowadzenia działań wojennych w</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– omawia rolę postaci: Hiram Maxima, Helmuta von Moltke</p> <p>– zna daty: uchwalenia konwencji genewskiej (1864 r.), kapitulacji francuskiej Armii Renu pod Metzem (1870 r.)</p> <p>– wymienia przyczyny wzrostu strat osobowych na polach bitew w drugiej połowie XIX w.</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób starano się poprawić opiekę nad żołnierzami rannymi na polach bitew.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– porównuje przebieg zjednoczenia Włoch i Niemiec oraz ocenia, w którym z tych procesów aspekt militarny miał większe znaczenie.</p>

				<p>XIX w. – prezentuje przebieg działań wojennych zmierzających do zjednoczenia Włoch – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny francusko-niemieckiej.</p>		
V. Stulecie konfliktów globalnych						
1. I wojna światowa	<p>1. I wojna światowa na froncie zachodnim 2. Walki na froncie wschodnim 3. Walki na pozostałych frontach 4. I wojna światowa na morzach 5. Zmiany w technice wojσκowej 6. Skutki społeczne I wojny światowej</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: trójprzymierze, ententa (trójporozumienie), Liga Narodów – zna daty: I wojny światowej (1914–1918 r.), podpisania rozejmu na froncie zachodnim (11 listopada 1918 r.), rewolucji lutowej (1917 r.), rewolucji październikowej (1917 r.), utworzenia Ligi Narodów (1920 r.) – przedstawia skutki społeczne I wojny</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: wojna pozycyjna, broń chemiczna, nieograniczona wojna podwodna – omawia rolę postaci Thomasa Woodrowa Wilsona – zna daty: bitwy nad Marną (1914 r.), bitwy pod Tannenbergiem (1914 r.), bitwy pod Ypres (1915 r.), bitwy pod Gorlicami (1915 r.), bitwy pod Verdun (1916 r.), bitwy nad</p>	<p>Uczeń: – omawia rolę postaci: Philippe’a Pétaina, Paula von Hindenburga, Aleksieja Brusilowa – zna daty: pierwszego zastosowania broni chemicznej (1915 r.), przystąpienia Włoch do wojny po stronie ententy (1915 r.), bitwy na półwyspie Gallipoli (1915–1916 r.), pierwszego zastosowania czołgów (1916 r.), bitwy jutosłandzkiej (1916 r.),</p>	<p>Uczeń: – zna daty: bitwy nad jeziorami mazurskimi (1914 r.), przystąpienia Turcji do wojny po stronie państw centralnych (1914 r.), przystąpienia Rumunii do wojny po stronie ententy (1916 r.), przystąpienia Grecji do wojny po stronie ententy (1917 r.), buntu niemieckich marynarzy w Kilonii (1918 r.) – przedstawia przebieg walk na fron-</p>	<p>Uczeń: – ocenia, czy państwa centralne miały szansę na zwycięstwo – ocenia skuteczność działań Ligi Narodów.</p>

	7. Powstanie Ligi Narodów	światowej.	<p>Sommą (1916 r.), ofensywy Brusilowa (1916 r.), przystąpienia USA do wojny po stronie ententy (1917 r.), pokoju w Brześciu nad Bugiem (1918 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszary państw uczestniczących w wojnie po stronie ententy i państw centralnych – wyjaśnia znaczenie bitew: nad Marną, pod Verdun i nad Sommą dla przebiegu działań wojennych na froncie zachodnim – wyjaśnia znaczenie bitew: pod Tannenbergiem i Gorlicami oraz ofensywy Brusilowa dla przebiegu działań wojennych na froncie wschodnim – omawia taktyki 	<p>II bitwy nad Marną (1918 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje przebieg działań wojennych na froncie zachodnim – wyjaśnia, z jakich powodów konflikt na froncie zachodnim przekształcił się w wojnę pozycyjną – przedstawia przebieg działań wojennych na froncie wschodnim – tłumaczy, jakie znaczenie dla przebiegu I wojny światowej miało przystąpienie USA do wojny po stronie państw ententy – opisuje przebieg działań wojennych na morzu – przedstawia zmiany techniki wojennej – wyjaśnia, jakie były przyczyny i skutki zastosowania broni 	<p>tach I wojny światowej innych niż wschodni i zachodni</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, które rodzaje broni zastosowane w trakcie I wojny światowej miały charakter defensywny, a które ofensywny – porównuje okoliczności zakończenia działań zbrojnych na frontach: wschodnim i zachodnim. 	
--	---------------------------	------------	---	--	--	--

			<p>procedury działań zbrojnych wykorzystywane w czasie I wojny światowej – opisuje okoliczności i cele utworzenia Ligi Narodów.</p>	chemicznej.		
2. Wojna totalna	<p>1. Sukcesy niemieckie z lat 1939–1941</p> <p>2. Walki na froncie wschodnim</p> <p>3. Walki w Afryce</p> <p>4. Front zachodni w latach 1943–1945</p> <p>5. Wojna na Dalekim Wschodzie</p> <p>6. Na czym polegała wojna totalna</p> <p>7. Rozwój techniki podczas II wojny światowej</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna totalna, alianci</p> <p>– zna daty: II wojny światowej (1939–1945 r.), ataku III Rzeszy na Polskę (1 września 1939 r.), agresji ZSRR na Polskę (17 września 1939 r.), bitwy o Anglię (lipiec – październik 1940 r.), agresji Niemiec na ZSRR (22 czerwca 1941 r.), powstania warszawskiego (1 sierpnia – 3 października 1944 r.), kapitulacji III Rzeszy (8 maja 1945 r.), zrzućenia bomb</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminu wojna błyskawiczna (blitzkrieg)</p> <p>– zna daty: bitwy nad Bzurą (9–19 września 1939 r.), kapitulacji Warszawy (28 września 1939 r.), ataku Niemiec na Danię i Norwegię (kwiecień 1940 r.), ataku Niemiec na Francję, Belgię, Holandię i Luksemburg (maj 1940 r.), bitwy o Moskwę (1941/1942 r.), ataku na Pearl Harbor (7 grudnia 1941 r.), bitwy o Midway (czerwiec 1942 r.),</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa o Atlantyk, tzw. wilcze stada, kamikaze</p> <p>– omawia rolę postaci: Erwina Rommela, Bernarda Montgomery’ego, Stanisława Sosabowskiego</p> <p>– zna daty: przystąpienia Włoch do wojny po stronie III Rzeszy (czerwiec 1940 r.), ofensywy włoskiej w Afryce (czerwiec 1940 r.), agresji Włoch na Grecję (październik 1940 r.), agresji Niemiec na Jugosławię i Grecję (kwie-</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– zna daty: ataku Japonii na Chiny (1937 r.), kapitulacji Helu (2 października 1939 r.), kapitulacji SGO „Polesie” (5 października 1939 r.), kapitulacji Francji (czerwiec 1940 r.), zdobycia Krety przez Niemców (maj 1941 r.), operacji Torch (listopad 1942 r.), zajęcia przez Japończyków Holenderskich Indii Wschodnich, Filipin i Malajów (1942 r.), kapitulacji wojsk niemiecko-włoskich w Afryce (13 maja 1943 r.), bitwy na</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– porównuje przebieg I i II wojny światowej.</p>

		<p>atomowych na Hiroszimę i Nagasaki (6 i 9 sierpnia 1945 r.), kapitulacji Japonii (2 września 1945 r.)</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne wojny totalnej na przykładzie II wojny światowej.</p>	<p>bitwy o Stalingrad (sierpień 1942 – luty 1943 r.), bitwy na Łuku Kurskim (lipiec – sierpień 1943 r.), lądowania w Normandii (6 czerwca 1944 r.)</p> <p>– tłumaczy, jakie znaczenie militarne miały bitwy: o Anglię i pod Stalingradem</p> <p>– uzasadnia, dlaczego bitwę na Łuku Kurskim uznaje się za moment przełomowy II wojny światowej</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie militarne, polityczne i humanitarne miało zrzućenie bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki</p> <p>– przedstawia rozwój techniki podczas II wojny światowej i jego konsekwencje</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego</p>	<p>cień 1941 r.), bitwy pod El-Alamejn (listopad 1942 r.), bitwy o Guadalcanal (1942/1943 r.), inwazji aliantów na Sycylię (lipiec 1943 r.), kapitulacji Włoch (8 września 1943 r.), operacji Bagration (czerwiec 1944 r.), operacji Market Garden (wrzesień 1944 r.), kontrofensywy niemieckiej w Ardenach (grudzień 1944 r.), ofensywy styczniowej Armii Czerwonej (1945 r.), kapitulacji Berlina (2 maja 1945 r.), wyzwolenia Włoch (maj 1945 r.)</p> <p>– przedstawia przebieg działań wojennych w Europie w latach 1939–1941</p> <p>– opisuje przebieg działań na froncie wschodnim</p>	<p>Morzu Filipińskim (czerwiec 1944 r.), wyzwolenia Paryża (sierpień 1944 r.), bitwy o Iwo Jimę (marzec 1945 r.), bitwy o Okinawę (kwiecień – czerwiec 1945 r.), sforsowania Renu przez wojska alianckie (kwiecień 1945 r.), odzyskania Filipin przez USA (1945 r.)</p> <p>– przedstawia strategię wykorzystane przez armie: niemiecką i radziecką w trakcie bitwy na Łuku Kurskim</p> <p>– omawia przebieg działań wojennych w Azji i na Pacyfiku.</p>	
--	--	---	--	--	---	--

			front wschodni miał decydujące znaczenie podczas II wojny światowej.	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg walk na froncie zachodnim w latach 1943–1945 – wyjaśnia znaczenie bitwy o Atlantyk dla ostatecznego wyniku wojny – prezentuje przebieg działań wojennych w Afryce – wyjaśnia, dlaczego kobiety dopuszczono do walk na froncie. 		
3. ONZ i <i>pax Americana</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powstanie ONZ 2. Rozwój prawa humanitarnego 3. Zimna wojna 4. Od <i>pax Romana</i> do <i>pax Americana</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Narodów Zjednoczonych, zimna wojna – zna daty: konferencji założycielskiej ONZ (25 kwietnia 1945 r.), podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.), zimnej wojny (1945–1991 r.) – przedstawia cele i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: tzw. wielka trójka, prawo humanitarne, NATO, Układ Warszawski, żelazna kurtyna, <i>pax Americana</i> – omawia rolę postaci: Winstona Churchilla, Ronalda Reagana – zna daty: konferencji w Jałcie (luty 1945 r.), utworzenia NATO (1949 r.), po- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: konferencji w Dumbarton Oaks (1944 r.), zawarcia konwencji haskiej o pokojowym rozstrzygnięciu sporów (1899 r.), konferencji haskiej (1907 r.), zawarcia konwencji genewskich (1949 r.) – wymienia dokumenty będące podstawami prawa humanitarnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje trzy koncepcje ładu światowego: <i>pax Romana</i>, <i>pax Britannica</i> i <i>pax Americana</i> – podaje czynniki mające wpływ na doskonalenie prawnodawstwa humanitarnego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, czy mimo wykorzystania podczas obu wojen światowych nowych rodzajów broni oraz metod prowadzenia działań zbrojnych zapisy konwencji haskich z 1907 r. pozostały aktualne – ocenia, czy zachowaniu pokoju światowego bardziej służy model

		zasady działania ONZ.	wstania Układu Warszawskiego (1955 r.) – prezentuje okoliczności utworzenia ONZ – wymienia zasady prawa humanitarne-go – wyjaśnia, czym była zimna wojna – tłumaczy, na czym polega <i>pax Americana</i> .	– omawia rolę NATO i Układu Warszawskiego w rywalizacji między Wschodem a Zachodem – przedstawia etapy rozwoju prawodawstwa humanitarne-go.		dwubiegunowy, czy taki, w którym dominuje jedno supermocarstwo.
4. Wizje globalnej zagłady	1. Broń atomowa 2. Terroryzm 3. Wizje zagłady świata	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: wyścig zbrojeń, terroryzm – zna datę zamachów w Nowym Jorku (11 września 2001 r.) – przedstawia przyczyny i skutki terroryzmu.	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu kryzys kubański – omawia rolę postaci: Fidela Castro, Johna F. Kennedy’ego, Osamy bin Ladena – zna datę początku kryzysu kubańskiego (1962 r.) – wskazuje na mapie regiony świata zagrożone terroryzmem	Uczeń: – zna daty: zawarcia układu o nierozprze-strzenianiu broni jądrowej (1968 r.), desantu w Zatoce Świń (1961 r.), zamachów w Madrycie (2004 r.), zamachów w Londynie (2005 r.) – wskazuje na mapie miejsca konfliktów, w które są wysyłani żołnierze polscy – omawia cechy charakterystyczne i	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminu projekt Manhattan – omawia rolę postaci: Roberta Oppenheimera, Andreasa Baadera, Ulrike Meinhof – zna daty: przewrotu na Kubie (1959 r.), zdetonowania pierwszej bomby wodorowej (1952 r.), zdetonowania pierwszej bomby	Uczeń: – ocenia metody i sposoby działania organizacji terrorystycznych oraz sposoby walki ze współczesnym terroryzmem.

			<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia znaczenie posiadania przez państwa broni atomowej – tłumaczy, jakie znaczenie miał wyścig zbrojeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego po II wojnie światowej – wymienia rodzaje terroryzmu. 	<ul style="list-style-type: none"> przykłady różnych rodzajów terroryzmu: etniczno-narodowego, społeczno-rewolucyjnego i islamskiego – prezentuje wpływ terroryzmu na bezpieczeństwo międzynarodowe i ład światowy – przedstawia naukowe i futurystyczne wizje zagłady świata. 	<ul style="list-style-type: none"> neutronowej (1962 r.) – omawia rozwój i rozprzestrzenianie się broni nuklearnej w okresie zimnej wojny. 	
5. Nigdy więcej wojny!	<ul style="list-style-type: none"> 1. Początki ruchu pacyfistycznego 2. Pacyfizm w XX wieku 3. Wojna w Wietnamie 4. Wojna bez broni 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty interwencji amerykańskiej w Wietnamie (1964–1973 r.) – wyjaśnia, jakie znaczenie ideologiczne i polityczna ma Pokojowa Nagroda Nobla. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu ruch pacyfistyczny – omawia rolę postaci: Mahatmy Gandhiego, Richarda Nixona – zna daty: interwencji francuskiej w Wietnamie (1945–1954 r.), zawarcia traktatów paryskich (1973 r.) – tłumaczy, jakie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę postaci: Ho Chi Minha, Ngo Dinh Diema – zna daty: wystąpienie studenckich w USA i Europie Zachodniej (1968–1969 r.), zajęcia Wietnamu Południowego przez komunistów z Wietnamu Północnego (1975 r.) – wyjaśnia, jakie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Demokratycznej Republiki Wietnamu (1945 r.), zamachu stanu w Wietnamie Południowym (1963 r.), ofensywy Tet (1968 r.), ofensywy wojsk Wietnamu Północnego (1972 r.) – przedstawia i porównuje rozwój ruchu pacyfistycznego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę wojsk amerykańskich podczas wojny wietnamskiej – ocenia skutki wojny bez broni – ocenia, czy pacyfizm może stać się obowiązującą doktryną państwową.

			<p>znaczenie miała wojna w Wietnamie dla nasilania się nastrojów pacyfistycznych</p> <ul style="list-style-type: none">– podaje przyczyny klęski polityki USA w Wietnamie– wyjaśnia, na czym polega wojna bez broni.	<p>idee i przekonania leżą u podstaw ruchu pacyfistycznego</p> <ul style="list-style-type: none">– określa przyczyny, przebieg i skutki wojny w Wietnamie– tłumaczy, dlaczego warto podejmować działania określone jako wojna bez broni– wymienia przykłady wojny bez broni.	<p>po I i II wojnie światowej.</p>	
--	--	--	---	--	------------------------------------	--